

HERDENKTI!!!

HERDENKTI!!!

HERDENKTI!!!

**DE FEBRUARI
STAKING 1941
ZONDAG
25 FEBRUARI 2018**

**DEFILÉ
JONAS DANIEL
MEIJERPLEIN
AMSTERDAM
AANVANG 16:45UUR**

© HIMMELSRACH

Februaristaking 1941

Kom naar de herdenking!

Op zondag 25 februari 2018 wordt in Amsterdam opnieuw de Februaristaking van 1941 herdacht. Jaarlijks staan we stil bij deze daad van medemenselijkheid van tienduizenden burgers, die het werk neerlegden en opkwamen voor hun Joodse stadgenoten. Na Amsterdam breidde de staking zich snel uit naar de Zaanstreek, Kennemerland, Utrecht, Hilversum en Weesp.

De Februaristaking van 1941 heeft nationaal en internationaal grote indruk gemaakt. Het was de enige politieke

staking in Europa tegen de anti-Joodse maatregelen van de nazi's in bezet gebied. Als blijk van erkenning en waardering verleende Koningin Wilhelmina de gemeente Amsterdam in 1946 het devies "Heldhaftig, vastberaden, barmhartig". Dit devies is sindsdien toegevoegd aan het stadswapen.

Tijdens de bezetting vormde de staking voor velen een bron van inspiratie. Nog altijd geeft de Februaristaking van 1941 een signaal naar deze tijd, waarin opkomen voor een ander en waakzaamheid voor antisemitisme en racisme geboden is. 2018 staat

landelijk in het teken van het 'Jaar van Verzet' en de herdenking van de Februaristaking van 1941 is hier een wezenlijk onderdeel van.

Daarom roepen wij u op zondag 25 februari 2018 naar het Jonas Daniël Meijerplein te komen en deel te nemen aan het defilé langs de Dokwerker.

Comité Herdenking Februaristaking 1941
Gemeentebestuur van Amsterdam

Ton Smeets is nu penningmeester

Sinds januari 2017 is Ton Smeets (64) penningmeester van het Comité Herdenking Februaristaking 1941. Hij volgde Harry Homma op die het penningmeesterschap bijna tien jaar vervulde en die nog wel lid is van het comité.

Ton Smeets was in de jaren zeventig actief in de studentenbeweging en werd van daaruit lid van de CPN en actief voor die partij. Hij was jaren directeur van drukkerij Dijkman, waar de communistische krant De Waarheid werd gedrukt. Zijn geschiedenis verklaart deels zijn betrokkenheid bij de herdenking van de Februaristaking. En, zo voegt hij hieraan toe: "De herdenking blijft hoogst actueel. Racisme steekt weer de kop op en ook antisemitisme. Verder zien we een gevaarlijke verrechtsing in onze samenleving. Ook als waarschuwing daartegen is de jaarlijkse samenkomst bij de Dokwerker uitermate belangrijk".

Dank voor steun

Elk jaar maken honderden mensen aan ons comité een donatie over om de herdenking van de Februaristaking financieel mogelijk te maken. Daarnaast krijgen wij bijdragen van organisaties, instellingen en overheden. Rond de herdenking zijn dit jaar ook weer andere activiteiten georganiseerd.

Daarvoor heeft het vfonds een flinke subsidie gegeven. Wij zijn deze instelling zeer

dankbaar. De lijst met ondersteuners is te vinden op www.februaristaking.nl.

Beeld van de herdenking vorig jaar.

Foto: Hans Mooren

Herdenking startpunt voor 'Jaar van Verzet'

De herdenking van de Februaristaking op 25 februari bij de Dokwerker is tevens het startpunt van het 'Jaar van Verzet', dat voor 2018 is uitgeroepen door het Nationaal Comité 4 en 5 mei. Staatssecretaris Paul Blokhuis van WWS komt naar de herdenking bij de Dokwerker en geeft diezelfde middag in Amsterdam het startsein voor het Jaar van Verzet.

Via de website www.tweedewereldoorlog.nl is informatie te verkrijgen over verschillende activiteiten rondom verzet, musea met een verzetscollectie en onderwijsproducten. In elke provincie is wel een tentoonstelling, lezing of andere activiteit in dit kader bij te wonen. Bijzonder is de Kaart van Verzet, ontwikkeld door het Netwerk Oorlogsbron-

nen (NOB). De kaart vertoont verzetsdaden met speciale aandacht voor de originele bronnen en ooggetuigen die hun verhaal vertellen bij een verzetsmonument. Verder kan worden gezocht op personen ('Zat mijn opa in het verzet'), locaties en tijdsperiodes.

Het Nationaal Comité 4 en 5 mei wil onder meer via initiatieven als Jaar van Verzet de herinnering aan de verschrikkingen van de Tweede Wereldoorlog en de strijd daartegen levend houden. In dit Jaar van Verzet ligt de nadruk op de vraag waarom mensen in verzet gingen. 'Vraagt deze tijd ook om mensen die tegen de stroom in opkomen voor de rechten van anderen? Wat betekent dit voor onze vrije, open, democratische rechtsstaat?'

Liesbeth van der Horst spreekt bij de Dokwerker 'Ik voel me hier zeer bij thuis'

De toespraak bij de Dokwerker wordt dit jaar gehouden door Liesbeth van der Horst, directeur van het Verzetsmuseum in Amsterdam. Ze zei meteen ja toen ze gevraagd werd. "Ik voelde me zeer vereerd. Ik heb wel eens eerder ergens gesproken, maar nooit bij zo'n grote herdenking als deze."

Van der Horst studeerde geschiedenis. In 1989 raakte ze betrokken bij het Verzetsmuseum. "Als historica kon je in die tijd moeilijk een baan vinden. Daarom ging ik als vrijwilliger in het museum aan de slag." Van rondleidster, projectleider en collectie-beheerder ontwikkelde ze zich tot conservator en in 2004 werd ze directeur. Al 29 jaar bij dezelfde 'baas'. Dat is niet saai, benadrukt ze. "Er is zoveel gebeurd in al die jaren." Zo verhuisde het museum van de Rivierenbuurt naar de Plantage Kerklaan, tegenover Artis. Daar is het Verzetsmuseum in 2013 fors uitgebreid met Verzetsmuseum Junior. Naast scholen komen daar ook veel gezinnen op af. Het museum trekt ook veel toeristen. Met jaarlijks meer dan 100.000 bezoekers is het aan de balie dagelijks een drukte van belang.

Liesbeth van der Horst voelt zich zeer verbonden met het thema verzet, vooral door de contacten met de oud-verzetssmensen in haar beginjaren bij het museum. "Recht door zee mensen, eigenwijs ook vaak. Dat moet je misschien ook wel zijn als je tijdens de bezetting tegen de stroom en de verdrukking in durfde te gaan. Ze stonden ergens voor en gingen uit van gelijkwaardigheid en dat sprak mij zeer aan."

Liesbeth van der Horst

Foto: Hans Mooren

Ook bij de herdenking van de Februaristaking voelt ze zich betrokken. "Eén van mijn eerste tentoonstellingen was in de binnenstraat van het stadhuis over de Februaristaking. Ik leg vrijwel elk jaar bij de herdenking een bloemstuk namens het museum." "De Februaristaking was een belangrijke actie. Het ging niet om eigen belang, maar om solidariteit met de vervolgd Joden. De staking had geen positief effect, maar dat konden de stakers niet weten. Het is achteraf gezien misschien naïef geweest, maar het blijft een belangrijk gebaar. En de staking heeft de ware aard van de nazi's duidelijk gemaakt. We hebben in ons depot honderden aangrijpende smokkelbriefjes van de gevangene Februaristaker Joop IJisberg. Uit de brieven blijkt hoe verbijsterd hij en zijn gezinsleden waren toen hij ter dood werd veroordeeld. Wat had hij nou helemaal gedaan? Zoiets onderstreept het belang van de rechtsstaat."

André van Duin draagt enkele gedichten voor

André van Duin gaat bij de herdenking enkele gedichten voordragen. Van Duin is Nederlands bekendste komiek en schitterde onlangs nog als acteur in de tv-serie 'Het geheime dagboek van Hendrik Groen'.

André van Duin

De herdenking begint om 16.45 uur; het defilé langs de Dokwerker om 17.00 uur.

Liesbeth van der Horst, directeur van het Verzetsmuseum Amsterdam, houdt de toespraak. Verder is er een optreden van Joy Wielkens en Vlado Spisiak.

Op het plein staat een tent met zitplaatsen voor moeilijk lopende mensen. Voor genodigden is er een apart vak. Ook is een doventolk aanwezig.

Omdat de herdenking op zondag is kunnen bloemstukken op zaterdag 24 februari tussen 9.00 en 12.00 uur worden afgeleverd in de Mozes en Aäronkerk aan het Waterlooplein. Daar kunnen ze zondags vanaf 15.30 uur worden opgehaald. Op de zondag kunnen bloemstukken worden afgeleverd op het Jonas Daniël Meijerplein.

In de kerk zijn zondag foto's te zien van de razzia's op de Joden op 22 en 23 februari die de directe aanleiding vormden voor de Februaristaking.

Joy Wielkens en Vlado Spisiak treden op

Joy Wielkens treedt samen met gitarist Vlado Spisiak op tijdens de herdenking. Zij zong vorig jaar bij het 5 mei Bevrijdingsconcert op de Amstel en werkte samen met Vlado mee aan de PoëzieRevue. Ze is zangeres en actrice, geboren Amsterdamse van Antilliaans-Surinaamse afkomst.

"Meedoen aan het Bevrijdingsconcert vond ik al heel mooi. Maar als Amsterdamse ben ik er trots op dat zoveel mensen hier in februari 1941 in opstand durfden te komen tegen de vervolging van de Joodse stadsgenoten. Een unieke verzetsactie in bezet Europa, heb ik begrepen. Dat moet herdacht worden, vind ik. Dat ik daaraan

mee mag werken vind ik heel tof. Het is goed als mensen voor andere mensen opkomen die in de knel komen. Dat moet van nature in ons zitten", vind ik. Vlado Spisiak is van Slowaakse afkomst. Hij is een gerenommeerd musicus en bandleider, maar tevens componist van veel eigen thema's en arrangementen. Joy en Vlado gaan op de herdenking als lied het gedicht van Willem Wilmink brengen over Ben Ali Libi. De artiestennaam van een Joodse goochelaar, die in de gaskamers werd vermoord. Momenteel is Joy Wielkens op tournee met het theaterprogramma Billie! Lady sings the blues over de beroemde Amerikaanse

Joy Wielkens en Vlado Spisiak Foto: Hans Mooren

jazz-zangeres Billie Holiday. Eind maart is dit programma in de Meervaart. Voor meer informatie: www.thelegends.biz.

'Februaristakers' week te zien in Holocaust Museum

In het Nationaal Holocaust Museum aan de Plantage Middenlaan 27 in Amsterdam is in de week vóór de herdenking een expositie te zien van portretten van Februaristakers. Niet van de echte stakers of een weergave van de Dokwerker, maar van personen die symbool staan voor alle mensen die bij de Februaristaking betrokken waren.

De portretten worden gemaakt door de ongeveer veertig kunstenaars van de broedplaats 'Ondertussen in de Kweek-school', die sinds vorig jaar is ingericht op de bovenste verdieping van het museum. Elk kwartaal manifesteren zij zich met werken gebaseerd op een bepaald thema van de tentoonstelling die in het Holocaust Museum is te zien.

De kunstenaars zijn een mix van Nederlanders en mensen uit andere landen, die uit gevlucht zijn voor onderdrukking en oorlog en die hier een veilige plek zoeken of hebben gevonden. Zij proberen de thematiek van het Holocaust Museum te

verbinden met hun eigen ervaringen en visies. Ook de Februaristaking is voor hen een bron van inspiratie.

Elk kwartaal wordt zo'n expositie afgesloten met een bijeenkomst waar de kunstenaars hun motivering kunnen toelichten en over elkaars aanpak kunnen discussiëren. Dat is nu ook het geval. Op zondag 25 februari wordt vanaf 13.00 uur zo'n bijeenkomst gehouden in de studio van het Nationaal Holocaust Museum. Publiek is daarbij ook welkom. De toegang is gratis op vertoon van het entreebewijs voor het Joods Cultureel Kwartier. Graag aanmelden via evenementen@jck.nl.

De tentoonstelling is in de week voor de herdenking dagelijks te zien in de Studio van het Holocaust Museum, geopend van 11.00 tot 17.00 uur. Het Nationaal Holocaust Museum is met de Hollandsche Schouwburg, het Joods Historisch Museum, JHM Kindermuseum en de Portugese Synagoge onderdeel van het Joods Cultureel Kwartier.

Website in de maak m Wie waren

Een eerbetoon aan de Februaristakers. En een manier om deze belangrijke verzetsdaad een vaste plek te geven in het nationaal geheugen. Dat is de bedoeling van de website die het Comité Herdenking Februaristaking 1941 in het leven heeft geroepen.

Het plan bouwt voort op de oproep van het Amsterdams Stadsarchief uit 2015 om namen van Amsterdamse stakers en bijbehorende documenten daar te melden. Het Comité Herdenking Februaristaking 1941 wil dit nog ruimer aanpakken. Ook stakers uit de Zaanstreek, het Gooi, Kennemerland, Utrecht en Weesp kunnen een plek krijgen op de website. Het comité werkt hiervoor samen met het Nationaal Comité 4 en 5 mei en het Nationaal Holocaust Museum.

Maar vooral zal medewerking van burgers worden gevraagd. "Via de traditionele en de sociale media verspreiden we een oproep om aan deze opzet mee te werken", aldus Hanna Timmers. Zij coördineert op verzoek van het comité een aantal activiteiten rond de aanstaande herdenking.

Verder is de hulp ingeschakeld van wetenschappelijk onderzoeker Camiel van Zijlhout. Hij is in november begonnen met het opstellen van twee lijsten. "Eén waarop ik bedrijven heb vermeld die hebben gestaakt en een lijst met bijbehorende beroepen. Het plan is dat deze lijsten worden aangevuld met informatie uit de oproep."

Scholieren via 'digibord' bijgepraat over staking

Duizenden leerlingen in het basisonderwijs worden in de loop van februari geïnformeerd over de herdenking van de Februaristaking en over de staking zelf. Ze krijgen die informatie via het 'digibord' in de klas van 'De Dag Vandaag'. Deze unieke agenda voor het basisonderwijs behandelt dagelijks de belangrijkste (nieuws) onderwerpen en wordt via het digibord gratis aan de scholen aangeboden. De berichten sluiten aan bij de kerndoelen van het onderwijs, vaak voorzien van een filmpje.

In samenspraak met het Comité Februaristaking 1941 is door De Dag Vandaag een aantal berichten gemaakt, die een plaats krijgen in digitale agenda. Niet alleen over de Februaristaking en de naderende herdenking ervan op 25 februari, maar ook over het Jaar van Verzet. Tevens is aan elk bericht een lesbrieff gekoppeld. De Dag Vandaag is bedacht en ontwikkeld door Young Crowds, specialisten in op het onderwijs gerichte informatie. De agenda, berichtjes en filmpjes worden zorgvuldig gekozen en gemaakt door de eigen redactie van De Dag Vandaag. Hoofdredacteur is

Annemarie de Leng, oud-hoofdredacteur van Kidsweek en Kidsweek Junior.

De Dag Vandaag startte in oktober 2013 en was toen nog vooral gericht op de bovenbouw van het basisonderwijs. Afgelopen jaar is dit uitgebreid tot de leerlingen van de groepen 3, 4 en 5. Er worden dagelijks tussen de 125.000 en 145.000 leerlingen bereikt.

De gepresenteerde onderwerpen sluiten aan op de belevingswereld van de leerlingen en hebben betrekking op binnenlands nieuws, wetenschap, techniek, geschiedenis, boeken of film. De leerlingen kunnen zo meer leren over de wereld om hen heen. Bovendien oefenen ze in begrijpend lezen. Wanneer een onderwerp zich ertoe leent, worden er vragen gesteld die in het kringgesprek beantwoord kunnen worden. Daarnaast kunnen de leraren hun eigen agendapunt in de digitale agenda plaatsen, zoals verjaardagen, het dagprogramma en klassenuitjes.

De onderwerpen zijn te zien op de vrijdagen 9 februari, 16 februari en 23 februari, met daaraan gekoppeld de lesbrieffen. Meer informatie: www.dedagvandaag.nl.

Jan Pastoor

et namen en verhalen de stakers?

Voor dit onderzoek bezocht Camiel het archief en de bibliotheek van het NIOD. "Hier heb ik voornamelijk het werkarchief van Ben Sijes onderzocht. Daarnaast heb ik de collectie van het Verzetsmuseum bekeken en een collectie-beheerder gesproken." Met het Stadsarchief en een aantal historici onderhoudt hij nog contacten.

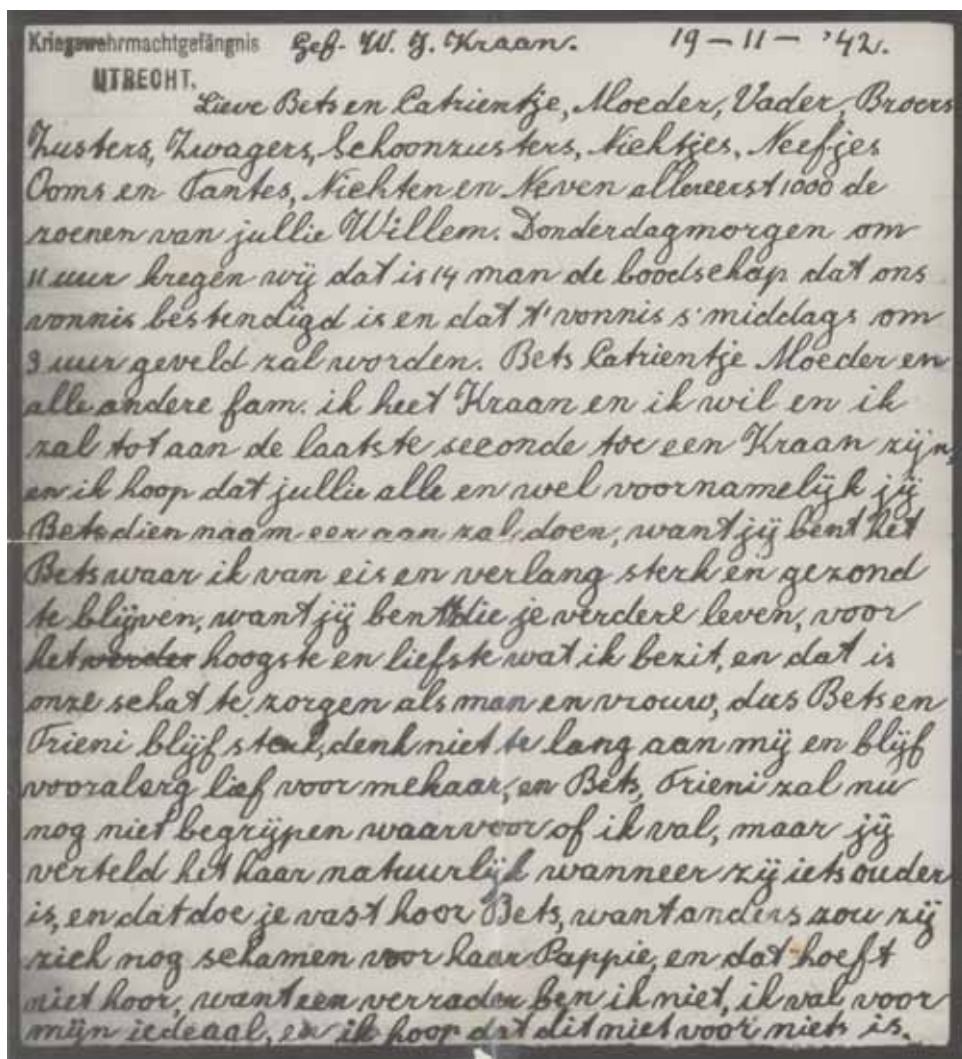
Aan de bedrijven waar gestaakt is wordt gevraagd of zij ook namen van stakers kunnen leveren. Het zal overigens niet meevallen, omdat veel van die bedrijven inmiddels niet meer bestaan en het ook zeer de vraag is of zij nog over namen van werknemers van meer dan 75 jaar geleden beschikken.

Verder bestaat het plan om in sommige van deze bedrijven een 'fotoshoot' te doen, onder het motto 'wie waren de stakers in dit bedrijf en wie werken er nu'. Een huidige werknemer wordt dan geportretteerd op de werkplek van de collega in 1941. Timmers: "Daarmee willen we duidelijk maken dat het heel gewone mensen waren die op 25 en 26 februari in staking gingen. En dat je dus niet heel apart of bijzonder hoeft te zijn om in actie te komen als dat nodig is".

Er wordt samenwerking met diverse kunstenaars en kunstopleidingen gezocht om een soort alternatieve 'dokwerkers' te maken. Het uitgangspunt daarbij is: verbeeld een staker. Dit project kan eventueel uitlopen in een expositie van de alternatieve dokwerkers of een andere toepassing.

Jan Pastoor gesloopt door ontberingen

Jan Pastoor behoorde tot de gangmakers van de Februaristaking in Hilversum. Na de staking bleef hij actief in het verzet. In 1943 werd hij gepakt en gevangengezet in concentratiekamp Vught. Dit kamp was berucht om het wrede regime en Jan leed daar ook onder. Maar het werd nog erger. In mei 1944 werd hij overgebracht naar Dachau. Op 29 april 1945 werd het kamp door de Amerikanen bevrijd. Jan was op het randje van de dood. Eind mei was hij voldoende opgeknapt om terug te gaan naar Hilversum. De ontberingen bleven hem echter parten spelen. In oktober 1947 overleed hij.

©Archief.Amsterdam KLAD02510000067

De laatste brief van Willem Kraan

Willem Kraan werkte sinds 1934 als straatmaker in dienst van de gemeente Amsterdam. Hij behoorde tot de eerste Februaristakers. Na de staking bleef hij actief in het verzet. Op 16 december 1941 werd hij gearresteerd en uiteindelijk gevangengezet in de 'Kriegswehrmachtgefängnis' in Utrecht en in een schertsproces ter dood veroordeeld.

Kraan behoorde tot de 33 mannen die op 19 november 1942 op vliegbasis Soesterberg door een vuurpeloton om het leven werden gebracht. Dertien van hen waren actief in het Amsterdamse verzet. Naast Willem Kraan ging het om Joop IJisberg, Willem Bouwhuis, Willem Carl Auener, Johannes Gerritze, Johannes Glas, Abraham Haspels, Thomas Prins, Cornelis van Teeseling, Heike Top, Carl Vastenhou, Antoon Wolfswinkel en Bertus Wolfswinkel. De lichamen van de 33 werden gedumpt in een bomkratergat. Ze werden na de oorlog na het nodige speurwerk gevonden en herbegraven. De Amsterdammers op de Nieuwe Ooster, waar een door Hildo Krop vervaardigd monument met hun namen erop is geplaatst.

De oproep van het Amsterdams Stadsarchief om namen van Februaristakers en informatie over hen, trok de aandacht van Ellen Hettinga, een kleindochter van Willem Kraan. Zij overhandigde een aantal documenten van haar opa, waaronder een kopie van de afscheidsbrief die hij enkele uren voor de executie in Soesterberg schreef aan zijn vrouw Bets, dochter Catrientje en andere familieleden.

In de brief wist Willem Kraan angst en verdriet buiten zijn boodschap te houden. "Ik heet Kraan en ik wil en ik zal tot aan de laatste seconde toe een Kraan zijn", schreef hij. Hij sprak de hoop uit dat zijn vrouw goed voor hun dochter zou zorgen, en haar later zou vertellen 'waarvoor of ik val'. "En dat doe je vast hoor, Bets, want anders zou zij zich nog schamen voor haar Pappie en dat hoeft niet hoor, want een verrader ben ik niet, ik val voor mijn ideaal, en ik hoop dat dit niet voor niets is." De brief is ondergebracht bij het Amsterdams Stadsarchief en is op te roepen via <https://archief.amsterdam/inventarissen/inventaris/30991.nl.html>, in een mapje onder inventarisnummer 9.

Jaïr Stranders en Thijs Middeldorp vormen duo

Twee voorzitters voor comité

Na bijna tien jaar inzet voor het Comité Herdenking Februaristaking 1941 zijn voorzitter Joke Koningh en secretaris Harrie-Jan Metselaars afgezwaaid. Het voorzitterschap wordt sinds september als een duo-functie vervuld door Jaïr Stranders (39) en Thijs Middeldorp (39). Secretaris is nu Marjan de Boo (56), die al sinds 2009 lid is van het comité.

Jaïr en Thijs waren eerder al zeer actief voor het Amsterdams 4 en 5 mei comité. Met Bo Tarenskeen en Eymert van Manen bedacht Jaïr het project Theater Na de Dam, dat inmiddels tot een nationaal evenement is uitgegroeid. "Wij vonden de herdenking op 4 mei een beetje te algemeen geworden en hadden het idee dat een toevoeging van theater gerelateerd aan de Tweede Wereldoorlog een belangrijke meerwaarde kon geven", aldus Jaïr.

Thijs deed andere projecten voor het Amsterdamse comité en stond bijvoorbeeld mede aan de basis van de vrijheidsmaaltijden op 5 mei.

Thijs en Jaïr raakten in 2010 nauw betrokken bij de herdenking van de Februaristaking toen ons comité hun verzocht een plan te ontwikkelen voor de lustrumherdenking in 2011. Dat leverde de schitterende theatrale voorstelling STAAKT... op, die ook na 2011

Jaïr Stranders (links) en Thijs Middeldorp

Foto's: Hans Mooren

nog vele malen en op diverse plekken is opgevoerd.

Jaïr is theatermaker/docent en filosoof. Die laatste vaardigheid zet hij ook in bij zijn werk als docent aan de Academie voor Theater en Dans AHK. Hij is van Joodse afkomst. "Dat verklaart voor een deel mijn betrokkenheid." Maar hij had als kind ook al een fascinatie voor theater, kunst en cultuur. De Februaristaking is voor hem zo uniek, omdat gewone mensen samen in actie kwamen voor hun Joodse medemensen. "Ik vind dat je dat moet blijven herdenken. Er gaat een moreel appel vanuit, zonder dat je meteen in een activistische hoek terecht hoeft te komen." Thijs komt uit een ondernemersfamilie en werkte na zijn studie communicatieweten-

schap enkele jaren in de commerciële sector. Gaandeweg voelde hij dat zijn hart meer lag bij het opzetten van culturele en sociaal-maatschappelijke activiteiten. "De doorslag om een switch te maken gaf voor mij in 2004 de moord op Theo van Gogh." Vanuit zijn bedrijf Partizan Publik is Thijs actief bij het opzetten van allerlei maatschappelijke campagnes en culturele activiteiten.

Jaïr: "Wij beiden snappen wat de kracht is van het doorvertellen van historische verhalen." Thijs: "Dat is een belangrijke bron van zuurstof voor de samenleving. Met de Februaristaking kwamen mensen voor elkaar op, al hadden ze niet overal dezelfde mening over. Dat vind ik van veel betekenis."

Colofon

Deze krant is een uitgave van het Comité Herdenking Februaristaking 1941.

Leden comité: Jaïr Stranders en Thijs Middeldorp (voorzitters), Marjan de Boo (secretaris), Ton Smeets (penningmeester), Zeeger Ernsting, Fieke Flier, Harry Homma, Roelof van der Kooi, Hans Mooren.

Secretariaat: Tolhuisweg 2, 1031 CL Amsterdam; tel. 020-5287129; bankrekeningnummer (IBAN): NL63 INGB 0002 0870 05.

Eindredactie krant en lay-out: Harry Homma; opmaak: Anders Verwoord. Teksten: Harry Homma en Cyrina Brouwer. Website: www.februaristaking.nl.

© Dokwerker: Mari Andriessen Stichting c/o Pictoright Amsterdam.

Vijf andere herdenkingen

Op **zondag 25 februari** is om 12.00 uur een herdenking in de Borgerstraat in Amsterdam bij het Dirk van Nimwegencentrum.

Voormalig CPN-wethouder Roel Walraven houdt een toespraak. Daarna is er een samenzijn in zorgcentrum de Klinker.

Bij het monument op de hoek Amstel-Zwanenburgwal begint op **25 februari** om 15.00 uur de herdenking van het Joods verzet. Na enkele toespraken, het uitspreken van het kaddisj en jizkor door rabbijn A. Rosenberg en een minuut stilte is er gelegenheid voor het leggen van bloemen. Het Jiddisj koor Hejmisch Zain zingt enkele liederen.

Eveneens op **25 februari** begint om 15.00 uur in de Boekmanzaal van het Amsterdamse stadhuis een bijeenkomst, georganiseerd door FNV-leden. FNV-bestuurder Tuur

Elzinga, oud-staker Max van de Berg en Joke van Zelst spreken er. Rob van de Meeberg verzorgt een optreden. Na afloop wordt aangesloten bij de herdenking bij de Dokwerker.

Op **maandag 26 februari** wordt in Zaandam vanaf 10.00 uur een minuut stilte in acht genomen bij het monument op de Wilhelminabrug. Er worden daarna bloemen gelegd. Vervolgens is in het Zaantheater een bijeenkomst waar burgemeester J. Hamming een toespraak houdt.

Ook op **26 februari** is er een herdenking in Hilversum. Deze is bij het Oude Raadhuis aan de Kerkrink en begint om 17.00 uur. Organisatoren zijn onder andere FNV Hilversum en de AFVN. Meer informatie: www.hilversum.nl.

Hilversum betoogde massaal tegen de Jodenvervolging

'Het zag zwart van de mensen'

Wie het hedendaagse Hilversum kent, kan het zich moeilijk voorstellen: een grote demonstratie door het centrum. Op woensdag 26 februari 1941 protesteerden circa tienduizend mensen zo tegen de vervolging van de Joodse Nederlanders.

De dag ervoor was bij veel bedrijven het werk al neergelegd. Communisten speelden daarbij een grote rol, maar ook andere mensen waren actief. De Hilversumse communist Anton de Heus hoorde in de ochtend van twee vrienden dat in Amsterdam stakingen waren uitgebroken. Samen gingen zij naar de Nederlandsche Seintoe-stellen Fabriek NSF (later Philips). "Toen we daar arriveerden bleek dat Gerrit Meerbeek er al in was geslaagd een paar keer een praatje te houden", vertelde De Heus in de jaren negentig voor de lokale omroep in Hilversum. Gerrit Meerbeek, ook een Hilversumse communist, werkte bij Fokker in Amsterdam waar de staking in alle vroegte was begonnen. Hij was op z'n fiets gesprongen en naar zijn woonplaats gereden om daar ook de actie op gang te brengen.

Ab Veltman was een Amsterdamse communist die op dat moment in Hilversum woonde. Ook hij toog naar NSF. Daar hoorde hij dat Gerrit Meerbeek slaags was geraakt met een NSB'er en was gearresteerd. "Daarna gooiden de meisjes van NSF het bijltje erbij neer en volgde de rest", beschreef Veltman later aan zijn zonen. "Langzaamaan zag je bij NSF de mensen inderdaad het bedrijf uitgaan, 'streik', 'streik', 'streik' roepend. Het waren wel vier à vijfduizend mensen", aldus De Heus. Veltman: "Ze waren zeer emotioneel en wij maakten van de situatie gebruik om groepjes vertrouwde mensen te vormen die de bedrijven plat moesten krijgen." Dat lukte bij ijzergieterij Ensink, verffabriek Ripolin en een metaalwarenfabriek. De Heus: "Aan de Noorderweg, langs het spoor, zaten veel confectieateliers. Mijn vrouw Nelie is erin geslaagd veel van de daar werkende meisjes mee te krijgen". Het volgende doel was de gasfabriek bij de Kleine Drift. Met de communisten daar was afgesproken dat een deur in het achterhek open zou staan. De Heus: "Er kwamen meteen lui met wapens op ons af. Maar het is uiteindelijk toch gelukt". Bij de uitgang kwam Veltman langs de portier. "Die kende mij, dus ik was bang dat hij me ging verraden. Ik ben linea recta naar huis gegaan, waarna we onderdak vonden bij oma Gramberg, een kampeerboerderij."

Het oude raadhuis van Hilversum (nu museum). Op het bordes stonden op 26 februari 1941 militairen met het geweer in de aanslag.

Foto's: Harry Homma

Naast de drie communisten waren er anderen, zoals Piet Noorda, Jan Pastoor, Henk Terwigge, Arnold Kolderijk en Jan Kinderrijk, die het protest organiseerden. Sociaaldemocraat Henk Robeer had een iets andere aanpak. Vanuit steeds een andere telefooncel belde hij de Hema en andere winkels met de boodschap: 'Amsterdam ligt plat, je krijgt een half uur om ook plat te gaan. Anders gaat het je ruiten kosten'. "Ook de tapijtfabriek aan de Huygensstraat heb ik op die manier dicht gekregen", vertelde hij in 1995 in een interview in het blad Eigen Perk van de Historische Kring Albertus Perk.

De Groest nu. Daar startte de betoging.

De Duitsers stuurden onmiddellijk troepen naar het raadhuis en voerden een avondklok in. Na half acht mocht niemand nog buiten zijn. Daar trokken de activisten zich niets van aan. Mondeling en via 's avonds gemaakte strookjes papier werd een oproep verspreid om de volgende dag op de Groest, midden in het centrum, te komen demonstreren.

Die woensdag zag het 's middags zwart van de mensen. Besloten werd naar het raadhuis te lopen. Daar aangekomen zagen ze SS'ers in schietpositie liggen. Op andere plekken stonden militairen met het geweer in de aanslag, zoals op het bordes van het voormalige raadhuis aan de Kerkbrink. "Het was het moment om de zaak te ontbinden, want tegen die militairen kon je natuurlijk niet op. Maar als demonstratie tegen de Jodenvervolging was het volkomen geslaagd. Het was geweldig", aldus Ab Veltman. Henk Robeer noemde deze dag 'een hoogtepunt van mijn leven'. Spoedig namen de Duitsers represailles. Zo werd het gemeentebestuur afgezet en de commissaris van politie ontslagen. Hilversum kreeg een 'boete' opgelegd van 2,5 miljoen gulden.

Gerrit Meerbeek werd ter dood veroordeeld, een straf die later werd omgezet in levenslang. Hij overleefde de concentratiekampen, maar werd nooit meer de oude.

Scholieren aan de slag met de Februaristaking

Leerlingen van een flink aantal Amsterdamse scholen gaan op verschillende manieren aan de slag met de Februaristaking. Op basisscholen in Amsterdam-Oost doen de leerlingen dat in het kader van het cultuureducatieprogramma van **De Rode Loper op School**. Leerlingen in het voortgezet onderwijs werpen zich op de Februaristaking met **School der Poëzie**.

Het project van De Rode Loper op School loopt van 24 januari tot half april. Zo'n 310 leerlingen van de Lidwinaschool, WSV Watergraafsmeer, De Kraal, Dapperschool, Piet Heinschool en Het Spectrum doen eraan mee.

Er worden telkens drie lessen gegeven. Kunstdocent Marije van der Hoeven start met een filmpje waarin toenmalig staakster Mientje ten Dam vertelt over het in opstand komen tegen de Duitse bezetters. Duidelijk wordt dat je lef nodig hebt om je nek uit te steken. Hoe zien kinderen van nu dat, zijn zij bezig met een dergelijke thema?

De kinderen maken beelden van draad en tape, die samen een onverzettelijke groep gaan vormen. Met dichter Jos van Hest schrijven ze er een gedicht bij. Dat wordt een presentatie, een ode aan de Dokwerker en aan de 'dokwerker' in henzelf. Het geheel wordt geëxposeerd in het kader van het Jaar van Verzet.

Beeld van de PoëzieRevue van vorig jaar, met de prijswinnende jongeren en links dichter en jurylid Gershwin Bonevacija; rechts toenmalig voorzitter van ons comité Joke Koningh en dichter K. Schippers.

Foto: School der Poëzie

In het kader van School der Poëzie gaan leerlingen van het Montessori Lyceum Amsterdam, het Fons Vitae Lyceum en het Berlage Lyceum zich werpen op de Februaristaking en haar betekenis nu. Geïnspireerd door beelden, foto's, getuigenissen en teksten proberen de jongeren de gevoelens te verwoorden die de staking bij ze oproept. Onder leiding van docenten van School der Poëzie schrijven ze gedichten over bijvoorbeeld de Dokwerker, Joodse kinderen die uit de crèche bij de Hollandsche Schouwburg werden gered van transport naar de vernietigingskampen, de Februaristaking, het verzet en over de oorlog. Ter afsluiting wordt op vrijdag 23 februari vanaf 11.00 uur in het OBA Theater in de centrale bibliotheek van Amsterdam een

'PoëzieRevue' gehouden. De jongeren kunnen daar hun gedicht voordragen. Dit wordt afgewisseld met optredens van speciale gasten als Amsterdams stadsdichter K. Schippers, slagwerker Marnix Stassen en zangeres Joy Wielkens met Vlado Spisak op gitaar. De presentatie is in handen van Bahram Sadeghi. Een deskundige jury, met daarin onder anderen K. Schippers, beoordeelt alle voordrachten en kent een aantal prijzen toe.

Publiek is van harte welkom. De toegang is gratis, maar reserveren is noodzakelijk. Dit kan via info@schoolderpoezie.nl. Voor nadere informatie: www.derodeloperopschool.nl en www.schoolderpoezie.nl.

'Mijn affiche is een verhalend monument'

"Waarschijnlijk ben ik tot nu toe de meest obscure kunstenaar die het affiche heeft mogen ontwerpen", zegt Dominique Himmelsbach de Vries. "Mensen kennen voornamelijk mijn werk. Zelf blijf ik vaak anoniem."

"Ik wil in eerste instantie dat mijn werk als een beweging wordt gezien en niet per definitie gelieerd wordt aan één persoon. Bijvoorbeeld mijn posters van ongedocumenteerde vluchtelingen die ik door de hele Randstad heb opgehangen, als een papieren monument voor de papierlozen. Maar ook mijn Monument voor Prima Mensen, een betonnen pentagram met twee duimen omhoog (langs het Veluwemeer bij Biddinghuizen, red.), als poging om een alternatieve geschiedenis te schrijven en tegenhanger van de polarisatie. Ik was gefixeerd op de misère in de wereld en als antwoord wilde ik troost bieden en medeleven."

"Bij mijn werk ga ik altijd uit van een

Dominique Himmelsbach de Vries

Foto: Hans Mooren

vraagstuk, een insteek. Bij het ontwerp van het affiche zette ik vraagtekens bij de afbeelding van de Dokwerker op de posters en de functie van herdenken. Tijdens een project over eenzaamheid werd ik gekoppeld aan een oude vrouw die Mari Andriesen (maker van de Dokwerker, red.) heeft

gekend. Zij vertelde mij dat haar echtgenoot destijds model wilde staan voor de Dokwerker. Maar hij bleek qua postuur niet geschikt. Na wat zoeken op internet ontdekte ik dat Willem Termetz, een toentertijd 38-jarige Haarlemse timmerman, uiteindelijk model heeft gestaan. Met de gedachte dat deze Termetz nu 104 moest zijn, ben ik op zoek gegaan naar een oude man met het postuur van de Dokwerker. Een bevriende kunstenaar wees mij op zijn 86-jarige buurman die wel wilde poseren. De abstracte beeltenis van de Dokwerker heeft daarmee weer een gezicht gekregen." "Monumenten zijn tools om geschiedenis te schrijven. De Dokwerker is een beeld in de publieke ruimte en fungeert als vertegenwoordiger van de moed en de daadkracht die nodig is om tegen een bezetter in te gaan. Mijn affiche is een verhalend monument in de vorm van een manifest. Het moet oproer kraaien. De oude man die met zijn verhaal oproept tot 'nooit weer'." Meer weten: www.himmelsbach.nl.